

Мацишина Ірина

Доктор політичних наук, професор кафедри
політології та державного управління.

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ORCID: 0000-0002-2988-620X

ВІЗУАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Розвиток цифрових технологій та еволюція розповсюдження візуальних зображень є не тільки форматами комунікації, а також впливають на формування політики. Аналіз зображень дозволяє як побачити актуальні політичні проблеми, так і окреслити суб'єктів зображень, ставлення до них та стратегію впливу на політику. Водночас, можлива й зворотна ситуація: відсутність зображень може вказувати на певну політичну логіку приховування та замовчування. (достатньо згадати відсутність соціальних груп, або тематики у ЗМІ). В той час, як сучасна людина рефлексує та комунікує через невеликі тексти та зображення, дослідження візуальної комунікації потребує певного розвитку. Оскільки це є вагомий сучасний інструмент публічної політики.

Сьогодні більше ставлення до зображень у публічному просторі відбувається через аналіз пропаганди та маніпуляцій. Через аналіз навмисного маніпулювання семіотичними ресурсами для передачі конкретних повідомлень або наративів з метою впливу. Проте, у межах публічної політики, важливими є не тільки наявні повідомлення у вигляді зображень, що є інструментами впливу, а більше соціальні значення, домінуючі цінності, політико культурні традиції, що вбудовуються у такий обмін зображеннями. І тут теоретичних підходів з історії мистецтва, культурології, семіотики може бути недостатньо. У статі розглянуто три методи дослідження публічної політики, де зображення та графіки можуть бути як інструментами публічної політики, так і маркерами дослідження публічної політики.

Одним з теоретичних підходів у дослідженні візуальних зображень у публічній політиці може бути теорія мережевого суспільства Мануеля Кастельса [2], який визначав мережеве суспільство як ознаку зміни певного історичного періоду. За його думкою, є три показники, що вказують на зміну

історичної формації: письмо (алфавіт), друковані засоби інформації, технічні засоби трансляції. На відміну від економічного підходу К. Маркса, який робив акцент на зміні виробничих відносин від первіснообщинного ладу до комунізму, М. Кастельс говорить про зміну смислів. Кожний історичний період змінюється через новий спосіб створення, поширення та збереження інформації, яка продукує смисли. Так у 80-х роках ХХ ст., за думкою М. Кастельса, з появою нових форм цифрової комунікації змінилися суспільні відносини. З появою мережевої економіки вертикальна взаємодія зазнала значних змін, оскільки горизонтальні зв'язки змусили державний апарат враховувати інтереси громадян у процесі прийняття рішень. Виникла потреба у гнучких та відкритих канал комунікації, розвивати навички кризових комунікацій, обробляти та зберігати великий масив даних. Алфавіт став доповнюватися символами та смайлами, друковане слово перетворилося на мультимедійний візуальний текст, а технічні засоби розповсюдження інформації у соцмережах зробили можливим бути свідком події будь кого через онлайн формат. Сам учасник мережевої комунікації має здатність не тільки споглядати, а й продукувати інформацію. Інтерактивність породжує взаємодію і обмін досвідом та знаннями. Звідси єдина істина розривається на різні сконструйовані фрейми, які стають інформаційною зброєю. Релігія, традиції, цінності більше не є домінуючими. Їм на заміну приходить короткострокові тренди. Як і загальноприйняті принципи демократії, які перетворилися на персоніфіковані заяви, за якими знаходиться нульовий знак (про що писав У. Еко). Так постмодерна політика, як і культура, фрагментована, розірвана та суперечлива.

Через зображення політичні та неполітичні актори комунікують, доносять інформацію, інтерпретують, конфліктують, просувають певні цінності. Політичні питання кодуються у зображення, що одночасно може як об'єднувати, так і розколювати суспільство. Зображення ніколи не буде мати однієї інтерпретації, оскільки за його розкодуванням стоїть певний рівень культури, освіти, досвіду.

Для дослідження впливу візуальних зображень на політичні процеси, використовується різні методологічні підходи. Дослідники з Роттердамського університету Віктор Беккерс та Ребекка Муді [1] вказують на те, що візуальні технології, як наслідок цифрової комунікації, мають певний вплив на державну політику. Вони виділяють три окремі етапи одного політичного циклу та учасників. Кожний етап визначається ними як *порядок денний, формулювання політики та оцінка політики* – це залежні змінні. А незалежними змінними є

комунікація через зображення політиків, експертів та громадськості. Вчені застерігають, що коли кожна група використовує візуальні образи, щоб привернути увагу до проблем, захистити конкретні політичні пропозиції або оцінити успіх існуючої політики, комунікація відбувається асиметрично. «Експерти в основному спілкуються з громадськістю та політиками. Політики переважно спілкуються з громадськістю, а громадськість спілкується між собою та з політиками». Це дозволяє дослідити:

- візуальну технологію та етапи політичної мобілізації;
- як різні зацікавлені сторони впливають на зміну політики протягом певного періоду часу;
- як відбувається взаємодія між візуальною мовою, соціальними практиками та суб'єктивними інтерпретаціями.

Такий підхід може дозволити проаналізувати політичний цикл, де використовуються візуальні засоби масової інформації що демонструють переваги та недоліки циклу. Проте, через обмін зображеннями політиків, експертів та громадськості можна побачити як кожна група використовує візуальні образи для впливу на політичні рішення, як впливає така комунікація на колективну інтерпретацію (її зміну або її стійкість) та які наслідки зміна асиметрії у комунікації може мати у демократичному процесі.

Ще одним прикладом може бути критичний дискурс аналіз. Вчені Сара Каммінгс, Лія де Хаан і Анастасія-Аліфія Сеферіадіс [3], спираючись на дослідження Нормана Феркло [4], адаптують методологію дискурсу у практичну площину політичного. Вчені пропонують чотирьох етапну послідовність:

- 1) вибір теми;
- 2) основний текст, що має відношення до цієї теми;
- 3) аналіз тексту (як і аналіз авторів, акторів, дискурсів);
- 4) критика домінуючого дискурсу через поєднання його з альтернативним дискурсом.

Так автори наголошують на важливості одночасного існування домінантних та альтернативних дискурсів у політичних документах, подіях та наративах. Що може допомогти виявити піддискурси та вчасно публічною владою сформулювати майданчик для діалогу для обговорення соціальних проблем. Критичний дискурс аналіз допомагає не тільки дослідити те, що є вже у публічному полі, але й те, що у ньому приховується або може з часом потрапити у площину дискурсу.

Візуалізація даних сьогодні теж є частиною політичного дискурсу.

Політичні інститути оприлюднюють факти у цифрах, які активно обговорюються у суспільстві. І хоча візуалізація даних публічних інститутів є маркером демократичних процесів, не можна ігнорувати інструменти приховування важливих фактів у цифрах. Торгер Нерланд та Мартін Енгебретсен розвивають критичний погляд на подвійну природу відкритості даних та пропонують їх досліджувати у контексті деліберативної демократії. «Теорія деліберативних систем передбачає, що деліберація – обмін аргументами на основі фактів – є легітимною основою для демократичної політики» [5, с. 638]. Хоча візуалізація таких даних, як діаграми та графіки, може ефективно сприяти розумінню та сприяти дискусіям, вона також ризикує посилити існуючий дисбаланс сил, віддаючи перевагу конкретним наративам і перспективам. Проста естетика даних може бути маніпулятивною та необ'єктивною і не має належати лише політичним аторам. Водночас, це є можливістю включення непублічних акторів у публічний дискурс шляхом залучення їх у створення карт, графіків або діаграм та їх обговорень. Така інклюзивність у публічний процес може бути каталізатором зміни публічної політики та розвитком демократичної взаємодії.

Список використаних джерел

1. Bekkers V., Moody R. Visual Culture and Public Policy-Making. 2009.
2. Castells M. The rise of the network society / Manuel Castells. — 2nd ed., with a new pref. — [Information age; v. 1]. 2010.
3. Cummings S., De Haan L., Seferiadis A. A. How to use critical discourse analysis for policy analysis: a guideline for policymakers and other professionals. *Knowledge Management for Development Journal*. 2020. Vol. 15, no. 1. P. 99-108.
4. Fairclough N. Critical discourse analysis as a method in social scientific research. *Methods of critical discourse analysis*. 2001. Vol. 5, no. 11. P. 121-138.
5. Nærland T. U., Engebretsen M. Towards a critical understanding of data visualisation in democracy: a deliberative systems approach. *Information, Communication & Society*. 2023. Vol. 26, no. 3. P. 637-655.